

Svenska Högarna hösten 2008; en resumé

BILL DOUHAN

Hösten 2008 blev i första hand de många fåglarnas höst. Aldrig tidigare under de 33 år som ringmärkningen pågått här ute har vi haft så många fåglar i näten. Under de fem veckor som fångsten pågick försågs 6 597 fåglar med ring vilket är 30 procent fler än den tidigare bästa hösten (år 2000; totalt 5 087 märkta). Som vanligt var utdelningen beroende av väder och därmed ojämn. Efter en måttlig första vecka, drygt 600 fåglar märkta, inleddes den därpå följande med hela 753 fångade redan den första dagen (21 september). När veckan hade passerat kunde vi summera ihop 2 919 ringförsedda vilket också är rekord (se Tabell 1). Som vanligt var det två arter som utgjorde merparten av fångsten. Allra talrikast var rödhake med 1 363 märkta (47 % av fångsten), men kungsfågel kom inte långt efter med 1 104 (38 %). Den högsta dagssumman för respektive art var 370 rödhakar respektive 289 kungsfåglar.

Rekordantal blev det även för hösten som helhet för dessa två arter. Rödhaken var inledningsvis den talrikaste, men kungsfågeln blev senare den i särklass vanligaste och den som, totalt sett, fångades i störst antal. Slutsumman stannade på 2 619 märkta

kungsfåglar vilket är knappa hundratalet fler än den tidigare bästa hösten (år 2000; 2 528). Även rödhaken nådde, om än med viss möda, över tvåusensträcket och stannade på 2 034 märkta, knappt 400 fler än det tidigare rekordet (år 1987; 1 686). Det innebär att dessa två arter utgjorde 70 procent av den totala fångsten under hösten. Ingen annan art var ens i närheten av dessa summor, men några nådde upp till tresiffriga antal ringförsedda; järnsparv 118, taltrast 254, trädkrypare 118, bofink 143 och gråsiska 361.

Gråsiskan tillhör invasionsarterna och höstens resultat är ett av de högsta hittills. Flertalet var av den nordliga rasen, men 55 av de märkta fördes till den sydliga rasen cabaret. Andra invasionsarter, utöver gråsiska och trädkrypare, som var på gång och som ringmärktes i måttliga antal var större hackspett (37 märkta) och domherre (46). När det gäller domherrarna fanns det åter med ett visst inslag av individer med annorlunda läte, ljusare och mer pipiga, än det vi annars normalt förknippar med arten.

Vi fick även en släng av slevan av två andra av höstens invasionsarter som dock mer sällan observeras på Svenska Högarna. Några nötkräkor fanns på Storön redan vid vår ankomst och den som snart fångades tillhörde den smalnäbbade rasen. Samma fågel fanns på ön under ett par veckors tid medan det i övrigt förekom ett visst utbyte av nötkräkor under de inledande tre veckorna. Sammantaget ringmärktes fyra nötkräkor under hösten, alla av den smalnäbbade rasen.

Den andra arten var pärluggla som var på gång i sällan skådad omfattning i stora delar av södra och mellersta Sverige. Det enda vi fick med av det hela var de två individer som fångades natten mellan 21 och 22 september. Ytterligare försök med nattfångst gjordes, men utan resultat. Det mesta talar således för att höstens pärlugglor hade ett nordligt ursprung (Norge och Sverige) och inte kom från öster eller nordost (Finland). Det var nog för övrigt bäst för pärlugglornas hälsa att de inte besökte Svenska Högarna. Inte så att de far illa i näten utan mer den behandling de riskerar att utsättas för av ögruppens berguv.

Tabell 1. Antalet ringmärkta på Svenska Högarna 21–27 september 2008; totalt samt av rödhake och kungsfågel.

	Rödhake	Kungsfågel	Totalt
21 september	370	289	753
22 september	356	180	605
23 september	76	177	340
24 september	173	119	342
25 september	114	95	256
26 september	221	130	418
27 september	53	114	205
Summa	1 363	1 104	2 919

SMALNÄBBAD NÖTKRÅKA

Fyra smalnäbbade nötkräkor ringmärktes under hösten.

FOTO: ANDERS WESTLUND

Den senare är inte känd för att ha något större förbarmande med andra ugglor utan skulle gärna ta sig en pärluggla som mellanmål. Det händer då och då att vi hittar rester efter både jord- och hornugglor där vi misstänkt att det är berguven som varit brottslingen.

Många fåglar borde innebära att även en och annan udda art fastnar i näten och denna höst var inget undantag. Under sena förmiddagen den stora dagen den 21 september hittades en årsunge av blåstjärt i ett av näten och redan dagen därpå fångades ytterligare en ungfågel av samma art! Det innebär att vi nu har märkt fem blåstjärtar på Svenska Högarna genom åren. Det är naturligtvis mycket en slump att en viss individ fångas i våra nät. Vi har näten samlade på några få platser på ön och det är bara en liten andel av alla fåglar som gästar ön som fastnar i dem. Man kan undra hur många blåstjärtar som rastade på ön under de fem veckor som vi var här. Rimligtvis måste det ha varit fler än de två som fångades.

Den andra riktigt ovanliga arten som fångades var en sibirisk piplärka den 3 oktober. I början av oktober har det stora flertalet trädpiplärkor redan hunnit passera, men vi vet av tidigare erfarenheter att det finns kvar individer in i oktober. Det är dock sällan vi får trädpiplärkor i näten. Vi hör dem flyga över, lockande, men det händer också att vi reagerar på att någon förefaller låta

annorlunda, vassare, och vi funderar om det istället kan ha varit en sibirisk piplärka. Vi får sällan någon klarhet i hur det förhåller sig. Årets sibiriska piplärka är den andra för ön och givetvis har den gästats av fler under de höstar vi varit här. Vare sig trädpiplärka eller sibirisk piplärka är särskilt lätta att få syn på som rastande. Det normala är att de flyger över på hög höjd och försvinner vidare i fjärran. Det skulle naturligtvis vara intressant att veta i vilken utsträckning en art som sibirisk piplärka passerar under en höst. Ett intressant projekt vore att använda sig av bandspelare. Vi vet från försök på andra håll att en uppspelning av trädpiplärkans sång lätt drar till sig mängder av den arten även under hösten. Kan det möjligen vara så att även sibirisk piplärka reagerar på uppspelningar av sin sång? Är det så vore det intressant att låta en bandspelare med sibiriska piplärkans sång gå kontinuerligt under den ljusa delen av dygnet under de veckor vi är på Svenska Högarna. Kanske skulle vi få ett flertal i nät.

En annan alltid lika välkommen gäst med ostligt ursprung är taigasångaren och denna höst ringmärktes fyra individer. Fler gästade givetvis ön, men alla fångades inte. Den bästa tiden var denna gång de allra sista dagarna av september. Under månadens sista dag fanns minst tre på ön, men bara en fångades. Tyvärr sågs inte en enda kungsfågelsångare denna höst. En art som är en regelbunden gäst på ön, men som ändå inte är särskilt vanlig är mindre flugsnappare. Den uppträdde i stort sett dagligen under september och den sista fångades så sent som 15 oktober. Andra udda, och sena, inslag i fångsten var en gräshoppsångare 27 september, en rosenfink 7 oktober och en videsparv 22 september. Här kan även nämnas några andra relativt sena fynd av vanliga arter som uppmärksammades mest därför att de råkade fastna i våra nät; rörsångare 1 oktober, ärtsångare och lövsångare 3 oktober samt trädgårdssångare 17 oktober. Ytterligare exempel på sena fynd var en nattskärva 24 september och en gulärta 28 september, men dessa fångades inte.

Flertalet arter uppfattas som trevliga inslag i näten, även vanliga som rödhake

ROSENFINK

Ett exemplar infångades så sent som 7 oktober.

FOTO: ANDERS WESTLUND

och kungsfågel, men det finns några få som inte väcker lika positiva känslor. Det finns särskilt en art som man som ringmärkare har motstridiga känslor för och det är varfågeln. Få arter är så estetiskt tilltalande, men för en ringmärkare är det en art som man gärna håller på visst avstånd. Att ha dem i näten innebär problem och ofta blodutgjutelse. Att blod flyter från fingrarna på den som försöker få loss den ur nätet utan handskar är en sak, men värre är att varfågeln har en tendens till att utnyttja situationen till sin föredel. Det händer nämligen ibland att den passar på att angripa mindre fåglar som redan fastnat i näten och det slutar vanligtvis med omedelbar död för den senare. Innevarande höst var varfågeln talrikare än på många år och åtta försågs med ring. Den första, en gammal fågel, fångades redan den 15 september och man kan undra vad den hade för ursprung. Flertalet anlände dock med början i slutet av månaden och totalt sett blev det inget påtagligt spill bland andra fåglar i näten.

Eftersom näten gav så god fångst fanns det inte så mycket tid över till andra sysslor. Som vanligt ägnade vi en hel del av övrig tid åt tubspaning över havet, men det var sällan det gav någon större utdelning. Ett undantag var dock den 1 oktober. Det blåste hårt från sydost och regnade mer eller mindre intensivt under en stor del av dagen. Trots regnet sträckte det kontinuerligt dvärgmåsar mot

söder över havet öster om ögruppen. Tommy Eriksson gjorde här en insats och ägnade många timmar åt att inkrupen i lä, räkna de förbipasserande måsarna. När dagen var till ända hade han räknat in 456 på väg mot söder. Så många har vi aldrig haft här tidigare under en dag och fenomenet med dvärgmåsar är för övrigt nytt. För bara tio år sedan sågs arten knappt över huvud taget här ute under hösten. Numera födosöker de regelbundet långt ut över havet, öster om ögruppen.

När regnet samma dag upphörde kom det snart några mindre flockar av prutgäss. Vid 16-tiden släppte det loss på allvar och det välde förbi prutgäss under ett par timmar. Totalt inräknades 5 250 ex. på sydsträck, flertalet i tre stora flockar. Vindar från ostsektorn brukar vara en förutsättning för många prutgäss längs Upplandskusten och tydligen hade dessa pressats hit av vinden även denna gång. Att de kom plötsligt på sena eftermiddagen berodde sannolikt på att de startade sträcket när regnet upphörde. Troligen hade de rastat på havet och återupptagit sträcket när regnet slutade.

Avslutningsvis kan några andra mer eller mindre udda fynd nämnas. Den kanske mest oväntade av alla iakttagelser denna höst var nog ändå de fem smådoppingar som rastade bland stenarna vid stranden i nordväst den 24 september. Tidigare finns bara ett enda fynd av arten från ögruppen och smådoppingen är inte en art som man förväntar sig att finna så här långt ut i den karga ytterskärgården. När de upptäckte vårt intresse för dem, sökte de sig snart ut på öppet hav där de samlade sig i en väl sammanhållen grupp, ibland ljudligt kommunicerande. Det var lätt att få intrycket att det var en familjegrupp, men om det var så är omöjligt att säga med säkerhet.

Bill Douhan
Rönby
741 94 Knivsta
bill.douhan@lm.se